

OVQATDAN ZAHARLANISH (OVQAT TOKSIKOINFEKSIYALARI) VA ULARNI KELITIRIB CHIQARUVCHI MIKROORGANIZMLAR

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

2-son Davolash fakulteti

221-“A” guruhi talabasi

Abdinumova Osiyo Akmal qizi

Ilmiy rahbar: assistant Mirvaliyeva N.

Annotatsiya

Ushbu maqolada ovqatdan zaharlanish, ya'ni ovqat toksikoinfeksiyalarining kelib chiqish sabablari, asosiy qo'zg'atuvchi mikroorganizmlari hamda ichak guruhi bakteriyalarining seroidentifikatsiya usullari haqida ma'lumot berilgan. Proteya, kampilobakter, ichak tayoqchasi va listeriyalar kabi mikroorganizmlarning epidemiologik ahamiyati, klinik belgilari va laborator tashxis usullari yoritilgan. Shuningdek, serologik identifikatsiya yordamida mikroorganizmlarni aniqlashning diagnostik va epidemiologik ahamiyati bayon qilingan.

Kalit so'zlar

Ovqat toksikoinfeksiyasi, oziq-ovqat zaharlanishi, Proteus, Campylobacter, Escherichia coli, Listeria monocytogenes, seroidentifikatsiya, antigenlar, agglutinatsiya reaksiyasi, ichak bakteriyalari, laborator diagnostika, epidemiologiya.

Kirish

Ovqatdan zaharlanish yoki ovqat toksikoinfeksiyalari — tarkibida tirik mikroorganizmlar va ularning toksinlari mavjud bo'lgan oziq-ovqat mahsulotlarini iste'mol qilish natijasida yuzaga keladigan o'tkir infeksiyon kasalliklardir. Ushbu kasalliklar zamonaviy tibbiyotda keng tarqalgan patologiyalar qatoriga kirib, ko'pincha sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilinmaganda yoki oziq-ovqat

mahsulotlari noto‘g‘ri saqlanganda rivojlanadi. Ovqat toksikoinfeksiyalarining etiologiyasida turli bakteriyalar muhim rol o‘ynaydi.

Asosiy qism

Proteya (Proteus)

Proteyalar shartli-patogen bakteriyalar bo‘lib, ko‘proq oqsilga boy mahsulotlarda rivojlanadi. Ayniqsa go‘sh, baliq va kalla-pachoch mahsulotlarida tez ko‘payadi. Asosiy turlari *Proteus vulgaris* va *Proteus mirabilis* hisoblanadi. Ular ovqat mahsulotlarining chirishini tezlashtirib, hid va rangini o‘zgartiradi. Kasallik klinik jihatdan ko‘ngil aynishi, qayt qilish, qorin og‘rig‘i va diareya bilan namoyon bo‘ladi.

Kampilobakter (Campylobacter)

Kampilobakterlar bakterial gastroenteritlarning eng ko‘p uchraydigan sababchilaridan biridir. Asosan *Campylobacter jejuni* va *Campylobacter coli* turlari kasallik chaqiradi. Infeksiya ko‘pincha chala pishirilgan parranda go‘sh, xom sut va ifloslangan suv orqali yuqadi. Bemorlarda isitma, qon aralash ich ketishi va qorin pastki qismida kuchli og‘riqlar kuzatiladi.

Ichak tayoqchasi (Escherichia coli)

Escherichia coli inson ichak mikroflorasining normal vakili bo‘lsa-da, uning patogen shtammlari ovqat toksikoinfeksiyalarini keltirib chiqaradi. Ular enterotoksigen, enteropatogen va enterogemorragik guruhlariga bo‘linadi. Ayniqsa enterogemorragik shtammlar og‘ir klinik holatlar, jumladan gemolitik-uremik sindromga sabab bo‘lishi mumkin.

Listeriyalar (*Listeria monocytogenes*)

Listeriyalar sovuqqa chidamli bakteriyalar bo‘lib, muzlatkich haroratida ham rivojlanish xususiyatiga ega. Asosan yumshoq pishloqlar, yarim tayyor go‘sh t mahsulotlari va sabzavotlarda uchraydi. Homilador ayollar, yangi tug‘ilgan chaqaloqlar va immuniteti pasaygan bemorlarda xavfli infeksiyalar chaqiradi.

Ichak guruhi bakteriyalarining seroidentifikatsiyasi

Seroidentifikatsiya bakteriyalarni antigen tuzilishiga ko‘ra aniqlash usulidir va mikrobiologik diagnostikada keng qo‘llaniladi.

Antigen tuzilishi

Ichak guruhi bakteriyalarida quyidagi antigenlar mavjud:

O-antigen — hujayra devorida joylashgan somatik antigen;

H-antigen — xivchinlarda joylashgan antigen;

K-antigen — kapsulada joylashgan yuzaki antigen.

Seroidentifikatsiya bosqichlari

Patologik materialdan toza kultura ajratib olinadi;

Maxsus diagnostik zardob bilan agglutinatsiya reaksiyasi o‘tkaziladi;

Polivalent va monovalent zardoblar yordamida serotip aniqlanadi;

Zarurat bo‘lganda titrlash usuli qo‘llaniladi.

Diagnostik ahamiyati

Seroidentifikatsiya yordamida:

Patogen shtammlar aniqlanadi;

Epidemiologik manba topiladi;

Infeksiya tarqalishi nazorat qilinadi.

Xulosa

Ovqat toksikoinfeksiyalari inson salomatligi uchun jiddiy xavf tug‘diruvchi kasalliklar qatoriga kiradi. Ularni keltirib chiqaruvchi mikroorganizmlarni erta aniqlash va serologik identifikatsiya qilish kasallik tashxisi, davolash hamda profilaktikasida muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa laborator diagnostikada seroidentifikatsiya usullarining qo‘llanilishi epidemiologik nazoratni samarali tashkil etishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Vorobyev A.A. Meditsinskaya mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. Moskva, 2021.

Jawetz E., Melnick J., Adelberg E. Medical Microbiology. New York, 2020.

Murray P.R. Medical Microbiology. Elsevier, 2022.

Shupyk N. Klinik mikrobiologiya asoslari. Toshkent, 2021.

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Yuqumli kasalliklar bo‘yicha klinik protokollar, 2023.